

Шрамко Олександр Михайлович,
директор Тернопільського науково-
дослідного експертно-криміналістичного
центру МВС України

СУДОВО-ЕКСПЕРТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ

Ефективне запобігання та протидія корупції є однією з найважливіших проблем, яку намагається вирішити сучасна українська влада.

На думку А. Яфонкіна, причинами виникнення і поширення корупції в Україні є комплекс негативних соціальних, правових та морально-психологічних факторів, серед яких: несприятливий режим підприємницької діяльності, вибірковість у наданні чиновниками економічних пільг для певних категорій підприємств, недосконалість адміністративних процедур, наявність у органів державної влади та осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, дискреційних повноважень, низький рівень оплати праці, недосконалість антикорупційного законодавства [5, с. 351].

У свою чергу, І.В. Гора зазначає, що до типових порушень, які допускають службові особи, можна віднести: необґрунтоване прискорення виконання службової дії; порушення діючого порядку надходження й проходження документів; недотримання черговості вирішення питання; порушення відповідних правил оформлення документів; порушення порядку підготовки матеріалів до розгляду; спрощення порядку вирішення питання; недотримання діючих вимог щодо повноти наданих матеріалів, необхідних для прийняття рішення [1, с. 47].

Офіційна статистика засвідчує, що результати діяльності правоохоронних органів залишаються низькими та неефективними, що пояснюється широким спектром різних причин.

На виконання стратегії боротьби із корупцією в Україні були створені нові спеціалізовані антикорупційні правоохоронні органи: Національне антикорупційне бюро (НАБУ), Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП), а також Національне Агентство із запобігання корупції (НАЗК) – орган, який визначає антикорупційну політику в державі, зроблено перші кроки у створенні спеціалізованого антикорупційного суду України. Проте, офіційна статистика засвідчує, що результати їх діяльності залишаються низькими та неефективними, що пояснюється широким спектром різних причин.

На погляд автора, причинами низької ефективності розслідування корупційних злочинів є: недостатній професійний рівень суб'єктів розслідування, невміння, у межах чинного законодавства, виявляти та документувати правопорушення цієї категорії, а також використовувати спеціальні знання, зокрема можливості судової експертизи, як форми використання таких знань.

Поняття спеціальних знань, їх види та форми у кримінальному судочинстві досліджувалися у наукових працях багатьох вчених. Проведені дослідження є вагомим внеском у розвиток теоретичних засад використання спеціальних знань у кримінальному провадженні. Водночас, питання щодо застосування спеціальних знань при розслідуванні злочинів пов'язаних із корупцією, досліджені недостатньо повно.

Аналіз статистичних даних щодо кримінальної корупції показує, що за період з 2013 по 2017 роки зареєстровано 13634 таких кримінальних проваджень, за цей же період досудове розслідування закінчено у 9340 провадженнях, що складає 68,5%. У ході розслідування кримінальних проваджень оголошено підозру 9861 особам, з них засуджено лише 4526, що складає 45,8%. Відносно 853 осіб провадження закрито, 175 осіб виправдано [4].

Такі результати свідчать про необхідність проведення наукових досліджень щодо удосконалення методик розслідування, розроблення нових способів, методів та технічних засобів виявлення, фіксації та вилучення слідів корупційних діянь, тактичних прийомів використання спеціальних технічних засобів, удосконалення та розроблення нових методик судових експертиз.

Отже, велике доказове значення в процесі досудового розслідування корупційних злочинів, поряд із залученням спеціалістів, допитом експертів в суді, надання ними консультацій, має судова експертиза, як одна з основних форм використання спеціальних знань у кримінальному судочинстві.

При розслідуванні корупційних злочинів найчастіше проводять криміналістичні експертизи, експертизи матеріалів, речовин і виробів, комп'ютерно-технічні, фоноскопичні, відео-фоноскопичні, різноманітні товарознавчі, будівельно-технічні та оціночно-будівельні експертизи, експертизи вартості нерухомого майна та майнових прав на це майно, оціночно-земельні, судово-бухгалтерські, біологічні та інші експертизи.

До вирішуваних ними завдань можна віднести: встановлення виконавця рукописного тексту та підписів у документі на паперових носіях; належність слідів рук конкретним особам, що залишені на

предметах неправомірної вигоди (грошах, інших матеріальних об'єктах); тотожність зразків речовини, якою помічено предмет незаконної вигоди з речовиною наданою для нанесення такої мітки; тотожність зразків голосу людини з голосом на фонограмі; ринкової вартості дорожніх транспортних засобів, плавзасобів, суден, літальних апаратів, матеріальних цінностей, коштовностей, іншого майна; вартості будівель, будівельних робіт; відповідності зміни цільового призначення земельних ділянок, їх оцінка; документальної обґрунтованості розміру нестачі або надлишків товаро-матеріальних цінностей і грошових коштів; документальної обґрунтованості оформлення банківських операцій з відкриття рахунків, руху грошових коштів на рахунках та інші.

Враховуючи, що висновок експерта є джерелом доказів, він повинен відповідати певним критеріям, а саме належності, допустимості та достовірності.

У зв'язку з цим, належність та допустимість висновку експерта залежить від законності здобуття відомостей та речових доказів в процесі проведення слідчих (розшукових) дій, які направляються експерту на дослідження [3, с. 101].

Головною необхідною умовою допустимості висновку експерта є дотримання процесуальної форми проведення експертизи та складання висновку, яка передбачає: дотримання вимог кримінального процесуального закону, належне процесуальне оформлення призначення та оформлення результатів експертизи [2].

Таким чином, доцільно зробити наступні висновки:

по-перше, судова експертиза є найбільш вагомою та кваліфікованою формою використання спеціальних знань у процесі доказування обставин корупційного злочину;

по-друге, використання спеціальних знань у формі призначення судових експертиз є одним із шляхів боротьби з корупцією;

по-третє, належність та допустимість висновку експерта залежить від законності здобуття відомостей та речових доказів в процесі проведення слідчих (розшукових) дій, які направляються експерту на дослідження.

Список використаних джерел

1. Гора І.В. Експертне забезпечення досудового розслідування корупційних злочинів / І.В. Гора// Вісник Академії адвокатури України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http : //e-pub.aau.edu.ua/index.php/visnyk/article/download/905/855](http://e-pub.aau.edu.ua/index.php/visnyk/article/download/905/855).

2. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Офіц. Вид – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

3. Пілюков Ю.О. Процесуальні вимоги до висновку експерта у кримінальному провадженні / Ю.О. Пілюков // Актуальні проблеми правознавства. – 2018. – № 3. – С. 99–102.

4. Сайт Міністерства внутрішніх справ України. «Статистика» [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://mvs.gov.ua/ua/pages/274_statistika.htm.

5. Яфонкін А. Щодо виконання антикорупційного законодавства в Україні // Напрями удосконалення протидії правопорядку у сфері господарської діяльності. – Ірпінь, 2011. – С. 351–352.